

Faktum – semifinalen 2025

Skrevet av: Kjetil Mujezinović Larsen og Matthew Saul

Saken handler om hvorvidt politiets opptreden i forbindelse med en demonstrasjon organisert av en gruppe beboere fra et asylmottak var i samsvar med statens forpliktelser etter EMK artikkel 2 og 11.

Beboerne på et asylmottak i Lillevik, en liten by i en kommune i Sør-Norge, hadde lenge klaget over levekårene. Det var særlig problemer med dårlig lukt, luftkvalitet og temperaturregulering. Disse problemene var generelt ansett å skyldes asylmottakets nærhet til et avfallsanlegg, men også bygningens mangel på tilstrekkelig ventilasjonsanlegg. Våren 2023 hadde en anerkjent frivillig organisasjon vært på besøk, og organisasjonen publiserte deretter en rapport om forholdene på asylmottaket. Den frivillige organisasjonen fant at forholdene var så dårlige at det muligens var brudd på menneskerettighetene, inkludert retten til liv og retten til privatliv, spesielt for beboere som allerede led av dårlig helse.

Våren 2024 begynte flere av beboerne å diskutere hvordan de kunne få mer oppmerksomhet rundt problemstillingene knyttet til levekårene på asylmottaket. Spesielt ønsket de å prøve å få noen fra kommunen til å delta i en diskusjon om forbedringer. Etter hvert ble det bestemt at de skulle organisere en fredelig demonstrasjon. Demonstrasjonen tok form av å opprette en leir i byens største idrettshall. Demonstrantenes intensjoner ble kommunisert til politiet i god tid i samsvar med politiloven § 11.

Demonstrasjonen ble tilrettelagt slik at idrettshallen fortsatt kunne brukes. Det var en gruppe på 10 asylmottaksbeboere som slo leir ute i inngangspartiet. Ved oppstart av demonstrasjonen ringte driftslederen av idrettshallen umiddelbart politiet. Politiet ankom og snakket med driftslederen og demonstrantene. Driftslederen uttrykte bekymring for om det egentlig var mulig å fortsette å bruke hallen på vanlig måte. Dette begrunnet han med at leiren tok vekk nesten alle mulighetene for folk til å sitte og vente, og han mente at folk også ville bli avskrekket fra å komme til hallen. Demonstrantene fikk beskjed av politiet om at de kunne bli værende i 48 timer, men så måtte de dra.

I løpet av den første kvelden fikk politiet en anonym telefonhenvendelse hvor innringeren uttrykte mistanke om at noen av demonstrantene brukte narkotika i idrettshallen. Dette førte til at politiet returnerte til hallen samme kveld. Politiet fant noen tegn på mulig narkotikabruk (i form av en liten mengde marihuana gjemt i en pose), men det var lite som tydet på at de fleste av demonstrantene hadde intensjoner om å bruke narkotika under demonstrasjonen. Likevel bestemte politiet seg for å gi pålegg om at demonstrasjonen skulle avlyses umiddelbart, og de viste til politiloven § 5. Beslutningen ble begrunnet med at det var et økende problem med bruk av narkotika hos den yngre befolkningen i byen, og at det var viktig å signalisere at idrettshallen ikke var et sted hvor narkotika kunne bli brukt eller solgt. Politiet var også redd for at noen kunne bli tiltrukket til å komme til idrettshallen for å skaffe narkotika, ettersom nyheten om demonstrasjonen og at det var mistanke om bruk av narkotika allerede hadde kommet på nettsiden til den lokale avisen. Demonstrantene nektet å avbryte aksjonen, og politiet gikk fra stedet for å vurdere sin respons.

Politiet kom tilbake neste dag. Demonstrantene nektet fortsatt å forlate hallen. Tre av demonstrantene hadde i mellomtiden lenket seg fast til metallsøyler i inngangspartiet til hallen. Politiet informerte alle demonstrantene om at hvis de ikke avbrøt aksjonen, ville de bli bøtelagt for manglende etterlevelse av et pålegg (politiloven § 30) og bli båret ut av lokalet og ført til

politistasjonen (politiloven § 8). De første forsøkene på å gjennomføre dette ble motarbeidet, men etter noe diskusjon ble partene enige om at de tre lenkede kunne bli værende inntil videre mot at de andre demonstrantene forlot hallen. De fastlenkede demonstrantene frigjorde seg fra lenkene og satte seg til i leiren. De andre ble deretter ført ut fredelig og fraktet til politistasjonen, og de ble gitt bøter før de fikk forlate politistasjonen etter to timer. De ble fortalt at det ville bli gitt ytterligere bøter hvis de vendte tilbake til demonstrasjonen.

Den andre natten av den nå reduserte demonstrasjonen var en politibil stasjonert foran hallen, og en betjent ble satt til å patruljere rundt bygningen. Dette var i utgangspunktet bare for å avskrekke andre fra å bli med i demonstrasjonen, men betjentene på patrulje ble senere bedt om også å holde øye med enkeltpersoner som kunne komme og forsøke å forstyrre demonstrasjonen. Dette var på grunn av et anonymt tips de mottok sent på den andre dagen. Tipset handlet om en samtale som ble overhørt i en lokal bar. Informanten hadde hørt noen menn si at hvis politiet ikke ville avslutte demonstrasjonen, ville de gjøre det selv. Mennene ble beskrevet som berusede og informanten mente at truslene sannsynligvis bare var tomt snakk, men informanten mente politiet burde vite det, da spesielt en av mennene var kjent for å ha hatt et langvarig hat mot asylmottaket.

Til tross for politiets tilstedeværelse hadde to maskerte menn klart å komme inn i hallen den andre natten og sprayet de da sovende demonstrantene med maling og tåregass. Etter dette ble politiet på patrulje bedt om å være mer årvåkne. Likevel, den tredje natten kom en annen maskert person inn i hallen. Denne mannen klarte å knivstikke en av demonstrantene, som ble alvorlig skadet, før han ble overmannet av de andre demonstrantene og overlatt til politiet. Den skadde demonstranten ble hastet til sykehus hvor han ble operert samme natt. Han ble til slutt helt frisk, men kirurgen sa at han hadde vært veldig nær ved å miste livet. De to gjenværende demonstrantene bestemte seg morgenen etter for å avslutte demonstrasjonen. Kommunen samtykket til å møte beboerne for å se hvilke tiltak som kunne iverksettes for å forbedre forholdene på asylmottaket.

Ved etterforskningen av knivstikkingen ble det oppdaget at den ansvarlige mannen lenge hadde vært motstander av asylmottaket og at han hadde fortalt bekjente at han noen ganger vurderte å ta drastiske grep for at byen skulle slippe å ha asylmottaket der. Ved en anledning hadde hans uttalelser på en lokal kafé om at han ville drepe alle på asylmottaket, blitt overhørt av eieren av kafeen. Hun hadde rapportert dette til politiet. Politiet hadde kommet ut og snakket med mannen, men ble forsikret om at han ikke hadde til hensikt å gjøre det han hadde sagt, og deretter hadde politiet ikke tatt noen ytterligere skritt. Det ble også fastslått at han var en av mennene som hadde vært i byen og snakket om behovet for å avslutte demonstrasjonen hvis politiet ikke ville.

Etter knivstikkingen bestemte de bøtelagte demonstrantene seg for å nekte å betale bøkene, og etter å ha rådført seg med advokat besluttet de å reise søksmål ved Lillevik tingrett med påstand om at politiets handlinger og unnlaterelser innebar brudd på menneskerettighetene. Søksmålet ble rettet mot Staten v/ Justisdepartementet.

Demonstrantene mente at politiets handlinger – både ileggelsen av bøter, avlysningen av demonstrasjonen og fjerningen av demonstrantene – var i strid med retten til forsamlingsfrihet i EMK artikkel 11. De mente også at politiet ikke hadde oppfylt sine positive forpliktelser etter EMK artikkel 11 samt retten til liv i artikkel 2, ved å unnlate å ta tilstrekkelige skritt for å sørge for sikkerheten til demonstrantene. Staten benektet enhver anførsel om menneskerettsbrudd.

Under saksforberedelsen ga påtalemyndigheten melding til tingretten om at de ville avvente videre straffeforfølgning for unnlatt betaling av bøtene inntil den sivilrettslige saken var rettskraftig avgjort. Under saksforberedelsen ble også partene enige om at Grunnloven §§ 93 og 101 ikke går noe lenger enn EMK artikkel 2 og 11, slik at saken bare kan omhandle rettighetene etter EMK.

Prosessuelle spørsmål skal ikke prosederes.

Takk til ELSA Oslo for lån av oppgaven.